

Mladá veda

Young Science

Špeciálne vydanie

Mladá veda

Young Science

MEDZINÁRODNÝ VEDECKÝ ČASOPIS MLADÁ VEDA / YOUNG SCIENCE

Číslo 1 (špeciálne vydanie), ročník 6., vydané v januári 2018

ISSN 1339-3189

Kontakt: info@mladaveda.sk, tel.: +421 908 546 716, www.mladaveda.sk

Fotografia na obálke: Floriánova brána v Prešove. © Branislav A. Švorc, foto.branisko.at

REDAKČNÁ RADA

doc. Ing. Peter Adamišin, PhD. (Katedra environmentálneho manažmentu, Prešovská univerzita, Prešov)

doc. Dr. Pavel Chromý, PhD. (Katedra sociálnej geografie a regionálneho rozvoje, Univerzita Karlova, Praha)

prof. Dr. Paul Robert Magocsi (Chair of Ukrainian Studies, University of Toronto; Royal Society of Canada)

Ing. Lucia Mikušová, PhD. (Ústav biochémie, výživy a ochrany zdravia, Slovenská technická univerzita, Bratislava)

doc. Ing. Peter Skok, CSc. (Ekomos s. r. o., Prešov)

prof. Ing. Róbert Štefko, Ph.D. (Katedra marketingu a medzinárodného obchodu, Prešovská univerzita, Prešov)

prof. PhDr. Peter Švorc, CSc., predseda (Inštitút histórie, Prešovská univerzita, Prešov)

doc. Ing. Petr Tománek, CSc. (Katedra verejnej ekonomiky, Vysoká škola báňská - Technická univerzita, Ostrava)

REDAKCIA

PhDr. Magdaléna Keresztesová, PhD. (Fakulta stredoeurópskych štúdií UKF, Nitra)

Mgr. Martin Hajduk (Inštitút histórie, Prešovská univerzita, Prešov)

RNDr. Richard Nikischer, Ph.D. (Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Praha)

Mgr. Branislav A. Švorc, PhD., šéfredaktor (Vydavateľstvo UNIVERSUM, Prešov)

PhDr. Veronika Trstianska, PhD. (Ústav stredoeurópskych jazykov a kultúr FSŠ UKF, Nitra)

Mgr. Veronika Zuskáčová (Geografický ústav, Masarykova univerzita, Brno)

VYDAVATEĽ

Vydavateľstvo UNIVERSUM, spol. s r. o.

www.universum-eu.sk

Javorinská 26, 080 01 Prešov

Slovenská republika

© Mladá veda / Young Science. Akékoľvek šírenie a rozmnožovanie textu, fotografií, údajov a iných informácií je možné len s písomným povolením redakcie.

VZPOMÍNKA NA RODINU LANNOVU V LEXIKONECH A ENCYKLOPEDIÍCH

THE MEMORY OF LANNOVA'S FAMILY IN LEXICONS AND ENCYCLOPEDIAS

Martin Maršík, Kateřina Zahrnhofer¹

Martin Maršík působí jako odborný asistent na Vysoké škole technické a ekonomické v Českých Budějovicích. Jeho hlavním profesním zaměřením jsou finance podniku a mezinárodní finance. Kateřina Zahrnhofer je absolventkou Linecké univerzity se zaměřením na ekonomiku a historii.

The author works as a lecturer at the Institute of Technology and Business in Ceske Budejovice. His focus is on corporate finance and international finance. Kateřina Zahrnhofer is a graduate of Linz University with a focus on economics and history.

Abstract

The Lannova's family was in 19th century one of the most succesful business family in Austria. Bourgeois elite that time had above-raverage in society and it accepted head positions to functional models of society. In the article it is pointed how these elites was remembered in educational dictionery and period encyclopedias. From the research is emerged that business character has been till then only mention because of their position like deputies, patrons or as a head of different social, scientific or cultural institution. In these encyclopedias collection was back then more than businessman and industrialist was putted as characters of social life, mainly writers, artists, cultural workers, deputies and lawers. This discrepancy is showed in the Lanna's family.

Key words: Adalbert Lanna, dictionaris, lexicons, business environment, 19th century

Abstrakt

Rodina Lannova byla v 19. století jednou z nejúspěšnějších podnikatelských rodin v Rakousku. Buržoazní elita té doby ve společnosti měla nadprůměrný výkon a přijímala vedoucí pozice ve funkčních modelech společnosti. V článku je ukázáno, jak je na tyto podnikatelské elity vzpomínáno v naučných slovnících a dobových encyklopediích. Z šetření vyplynulo, že podnikatelské osobnosti té doby jsou zmiňovány hlavně díky své pozici poslanců, mecenášů, popřípadě jako vedoucí různých společenských, vědních a kulturních institucí. V těchto encyklopedických souborech byly tedy více než podnikatelé a průmyslníci zařazovány osobnosti společenského života, hlavně spisovatelé, výtvarní umělci, kulturní pracovníci, politici a právníci. Tento nesoulad je ukázán na rodině Adalberta Lanny.

¹ Adresa pracoviška: Ing. Martin Maršík, Ph.D., dr. Ing. Kateřina Zahrnhofer, The Institute of Technology and Business in České Budějovice, Okružní 517/10, 370 01 České Budějovice, Czech Republic
E-mail: 4094@mail.vstecb.cz, Katerina.zahrnhofer@hotmail.com

Klíčová slova: Adalbert Lanna, slovníky, lexikony, podnikatelské prostředí, 19. století

Úvod

Rodina Lannova byla v 19. století jednou z nejúspěšnějších podnikatelských rodin v Rakousku. Kdybychom buržoazní elitu měli popsat jako skupinu lidí, kteří ve společnosti mají nadprůměrný výkon a kteří přijímají vedoucí pozice ve funkčních modelech společnosti, pak rodina Lannova bezesporu k elitě náležela, a to nejen rozsahem a rozmanitostí svých podnikatelských aktivit, ale i svým působením ve veřejném životě (Štaif, 2007). Na jejích osudech, stejně jako na osudech jiných podnikatelských rodin, lze zřetelně ilustrovat způsoby vzestupu, strategie k zajištění politické a ekonomické sféry vlivu či profilaci ve společnosti malých i velkých měst. Ale rekonstrukce životních příběhů rodin ukazuje také materiální zhroucení, vyvlastnění, vyloučení, ztráty zajištění uvnitř rodinného konfliktu, střet rodinných tradic a individualizace, hledání nových hodnot a politických postojů (Štaif, 2007). Rodina Lannova tak vykazuje mnohé podobnosti s jinými významnými rodinami 19. století, v několika ohledech se od nich ale také odlišuje. Podnikatelské rodiny zkoumaného období lze rozdělit do pěti následujících skupin:

1. urození podnikatelé,
2. tradiční rodinné firmy,
3. noví podnikatelé,
4. akcionáři,
5. vynálezci.

Typické pro skupinu „tradiční rodinné firmy“ bylo, že rodina měla dlouhou tradici v určité oblasti činnosti. Jedinečné schopnosti člena tohoto rodu, společenské změny a životní příležitost způsobily vybočení z průměru v dané podnikatelské oblasti. Tento člen rodiny vybudoval velkopodnik a získal vysokou společenskou prestiž. Jeho nástupce sice pokračoval v otcově činnosti, ale často to nebylo jeho skutečnou prioritou. Jeho skutečný zájem se obracel jiným směrem a do tradiční rodinné firmy přibíral společníky. Tento pokračovatel rodu měl vysokou společenskou prestiž a přebíral mnoho funkcí ve společenských organizacích a sdruženích. Očekávala se od něj charitativní činnost a podpora společenských aktivit a on toto očekávání nezklamal. Další nástupce však většinou rodinné podnikání opustil.

Jadro

Typickým představitelem této skupiny je právě rodina Lannova. První generace je obrazem úspěšného podnikání. A. Lanna I. využil své výjimečné podnikatelské instinkty, stejně jako politicky a legislativně příznivé příležitosti své doby a stal se jedním z nejúspěšnějších a nejbohatších průmyslníků Čech (Jakubec, 2008). Bohatství získané v první generaci nesloužilo v druhé generaci k hromadění a rozmnožování kapitálu, ale bylo využito k investování (v lepším případě) - nákupu pozemků, věcí a uměleckých předmětů (Hlavačka, 2002). A. Lanna II. byl pro převzetí rodinné firmy po otcově úmrtí teoreticky i prakticky připraven. Ve svém dalším životě se však většinou věnoval sbírce uměleckých předmětů. O

vedení firmy se dělil se společníky. Typické schéma této skupiny naplnil představitel třetí generace, který kapitál použil jen pro vlastní spotřebu bez užších vazeb na místo a prostředí, kde byl kapitál vytvořen. Úplnou ztrátu majetku mohly způsobit i společenské zvraty, válka nebo politické otřesy.

Dalším typickým představitelem podnikatelských rodin byla rodina Lindheimova. Zakladatel rodu Hermann Dietrich Lindheim měl s Adalbertem Lannou I. mnoho společného. Oba navázali ve svém podnikání na dlouholetou rodinnou tradici – u Lanny to byla lodní přeprava, u Lindheima přádelnictví. Oba udělali vzhledem ke svému podnikání důležitou životní zkušenost v zahraničí. Úspěšně podnikali a dosáhli úspěchů, bohatství a pro své potomky také dědičný šlechtický titul. Oba se snažili co nejlépe připravit své děti na budoucí řízení svých společností.

Hermann Dietrich Lindheim měl čtyři děti – jednu dceru Clementine (1831–1884) a tři syny Ernsta Edlera (1832–1895), Wilhelma Hermanna (1835–1898) a Alfreda (1836–1913). Po smrti otce jeho podnikání převzali synové Ernst Edler a Wilhelm Hermann, kteří s otcem v posledních letech spolupracovali a znali jeho podnikatelskou strategii. Hned v roce otcovy smrti synové prodali všechny podíly na podniku v Ullersdorfu (přádelna bankéře Friedricha Eduarda von Löbbecke) a závod v České Skalici. Krátce poté byl zlikvidován i velkoobchod ve Vídni. Postupně byly prodány také všechny železárny, a to hlavně bratrům Stölzlovým, kteří je přeměnili ve sklárny. V roce 1870 následoval pod vedením Ernsta Edlera Lindheima ještě výstup z Pražské železářské společnosti.

Wilhelm Hermann měl v roce 1867 zájem o výstavbu železnic v Rusku a Rakousku. Z toho důvodu se v roce 1885 přestěhoval do Vídně. Podařilo se mu získat stavby některých místních drah v různých částech monarchie a získal některé licence, například na trať Liberec–Tanvald. Je považován za tvůrce nového vídeňského tramvajového systému, ve kterém představil mnoho technických inovací (Kolektiv autorů, 2007). Kromě toho Wilhelm Hermann pracoval jako novinář a rumunský generální konzul. Navzdory všem těmto aktivitám nedosáhla nikdy rodinná firma takových úspěchů jako pod vedením Hermanna Dietricha Lindheima. Od bratra odlišnou životní cestu zvolil Alfred Lindheim. Stal se ředitelem vídeňské obchodní banky a poslancem zemského sněmu.

Také v dalším vývoji rodiny můžeme vidět určitou podobnost s rodinou Lannovou. První člen rodu podnikatelskou roli úspěšně zvládl, potomstvo je už zaměřeno na svou vlastní odlišnou činnost, ve které je však také poměrně úspěšné. Na rozdíl od rodiny Lannovy se Lindheimova firma časem úplně odklonila od textilního průmyslu. Hermann Dietrich Lindheim rozvíjel a rozšiřoval původní obor podnikání, ale postupem času přibíral další a další firemní aktivity jako třeba hutnictví, či výstavbu železnic. Po otcově smrti synové brzy opustili původní obor podnikání a všechny přádelny prodali. Podnikání zaměřili hlavně na výstavbu železnic. V tom je rozdíl oproti Lannovi II., který i při rozvoji dalších aktivit vždy zůstal věrný také původnímu podnikatelskému zaměření – vodní doprava byla pro Lannovu rodinu důležitá od doby vzniku firmy až do doby prodeje firmy Lannou III. Je zajímavé, že potomci úspěšných podnikatelů jsou často aktivní v politice a vědě. Tento trend můžeme pozorovat u Alfreda Lindheima, stejně jako u Adalberta Lanny III. Oba pracovali ve státních službách a oba vydali

vědeckou studii (Lanna III. o knížeti Metternichovi, A. Lindheim o arcivévodovi Karlovi Ludvíkovi). Firma Lanna byla prodána roku 1920, firma rodiny Lindheimovy ukončila svou činnost roku 1910.

Přestože podnikatelská a průmyslová elita 19. století měla velký vliv na rozvoj společnosti, naučné slovníky a dobové encyklopedie zahrnují podnikatelské osobnosti v poměrně omezené míře. Často tam byly zmiňovány hlavně díky své pozici poslanců, mecenášů, popřípadě jako vedoucí různých společenských, vědních a kulturních institucí. V těchto encyklopedických souborech byly více než podnikatelé a průmyslníci zařazovány osobnosti společenského života, hlavně spisovatelé, výtvarní umělci, kulturní pracovníci, politici a právníci (Štaif, 2007). Zajímavé je, jak je do slovníků a encyklopedií zařazena rodina Lannova.

V nejznámější a nejslavnější české encyklopedii, Ottově slovníku naučném, je ve vydání z r. 1900 rozsáhle psáno o Lannovi I. i II., nejmladší Lanna zmíněn není (Kolektiv autorů, 1900). Stejný slovník z roku 1933 uvádí jen Lannu II. (3 řádky) a jsou zde v údajích nepřesnosti (Kolektiv autorů, 1933). Také v roce 2000 je uváděn jen Lanna II. Ve vydání z roku 2010 jsou hesla obou Lannů a na několika řádcích shrnuty jejich aktivity.

Vilímkovo album z roku 1899 nikoho z rodiny Lannů neuvádí. Nepřekvapuje, že ani v „komunistickém“ Příručním slovníku naučném z r. 1963 heslo Lanna nenajdeme. V Masarykově slovníku naučném z roku 1929 jsou uváděni naopak Lannové oba – I. i II (Kolektiv autorů, 1929).

Malá československá encyklopedie z roku 1986 překvapivě podrobně uvádí aktivity obou Lannů (I. i II.) (Kolektiv autorů, 1986). Československý biografický slovník, vydaný v roce 1992 Akademií věd, neuvádí nikoho z Lannů. Český biografický slovník XX. století z r. 1999 uvádí heslo Lanna II., ale v rámci tohoto hesla je zmíněn otec Lanna I. i syn Lanna III. Je to jediný odkaz, kde se nachází zmínka i o nejmladším Lannovi (Tomeš, 1999). Ve Všeobecné encyklopedii Diderot z roku 1999 mají hesla oba Lannové (I. i II.), ve Velké obrazové encyklopedii ze stejného roku žádný (Kolektiv autorů, 1999). Universum, vydané o rok později, uvádí heslo Lanna mladší, jsou zde však nepřesnosti, propletené životy a aktivity Lanny I. a II (Kolektiv autorů, 2000). Ve vydání z roku 2002 je heslo převzato z minulého vydání (Kolektiv autorů, 2002).

V německy psaných lexikonech Harenbergs Personenlexikon 20. Jahrhundert z roku 1991, v Österreich Lexikon in drei Bänden z roku 1995 a v Das große Buch der Österreicher z roku 1987, stejně jako v Brockhaus Enzyklopädie z roku 1990 nebyl na rod Lannů žádný odkaz. O Adalbertu Lannovi I. i II. je psáno celkem obsáhle v Österreichisches biographisches Lexikon 1815–1950 vydaném ve Vídni roku 1993, zatímco Österreichisches biographisches Lexikon vydaný v roce 1972 obsahuje jen heslo A. Lanna I. a mladší Lanna je v tomto hesle připomenut s tím, že „za jeho vedení se firma stala jedním z nejvýznamnějších průmyslových podniků v Rakousku“ (Kolektiv autorů, 1972). Franz Hantschel v Biographien deutscher Industrieller aus Böhmen z roku 1918 uvádí pod heslem Lanna Adalberta Lannu seniora jako průkopníka nové hospodářské éry a zakladatele světoznámé firmy. V rámci tohoto hesla je uveden i junior a je oceněn jeho podstatný podíl na regulaci Labe (Hantschel, 1920). Biographisches Lexikon zur Geschichte der böhmischen Ländern z roku 1994 uvádí Lannu I.

i II. Lanna II. je zde oceněn nejen jako velkopodnikatel, ale i jako „*podporovatel umění*“ (Kolektiv autorů, 2005). Je zde zmíněn i jeho dar sbírky skla Uměleckoprůmyslovému muzeu v Praze a podpora vydání Stifterova díla. Také v Deutschen Biographie je rodina Lannova zmíněna. Relativně podrobně je zde popsán život a podnikatelské aktivity Lanny I. U Lanny II. je jen krátce připomenuta jeho sběratelská činnost.

Záver

Přestože podnikatelská a průmyslová elita 19. století měla velký vliv na rozvoj společnosti, naučné slovníky a dobové encyklopedie zahrnují podnikatelské osobnosti v poměrně omezené míře. Často tam byly zmiňovány hlavně díky své pozici poslanců, mecenášů, popřípadě jako vedoucí různých společenských, vědních a kulturních institucí. V těchto encyklopedických souborech byly více než podnikatelé a průmyslníci zařazovány osobnosti společenského života, hlavně spisovatelé, výtvarní umělci, kulturní pracovníci, politici a právníci.

Naše šetření lze uzavřít konstatováním, že v českých slovnících a encyklopediích je většinou zmiňován Adalbert Lanna II., a to nejen jako podnikatel, ale hlavně v souvislosti se založením Uměleckoprůmyslového muzea v Praze a s mimořádnou hodnotou darů, které Lanna II. tomuto muzeu věnoval. V německých encyklopediích, pokud se tam heslo Lanna objevuje, je oceňován Lanna I. svými aktivitami a přínosem pro rakouské hospodářství.

Tento článok odporúčal na publikovanie vo vedeckom časopise Mladá veda:
Ing. Markéta Popílková

Použitá literatúra

1. HANTSCH, F., 1920. *Biographien deutscher Industrieller aus Bohmen*, Česká Lípa.
2. HLAVÁČKA, M., 2002. *Novověk*, Praha.
3. JAKUBEC, I., 2008. *České země v minulosti a dnes*, Univerzita Karlova v Praze, Praha.
4. KOLEKTIV AUTORŮ, 1986. *Malá československá encyklopedie*, 3. Díl, Praha.
5. KOLEKTIV AUTORŮ, 1929. *Masarykův slovník naučný*, Praha.
6. KOLEKTIV AUTORŮ, 2005. *Osterreichisches Biographisches Lexikon 1815 – 1950*. Svazek 12., Vídeň.
7. KOLEKTIV AUTORŮ, 2005. *Osterreichisches Biographisches Lexikon 1815 – 1950*. Svazek 5., Vídeň.
8. KOLEKTIV AUTORŮ, 2005. *Osterreichisches Biographisches Lexikon 1815 – 1950*. Svazek 6., Vídeň.
9. KOLEKTIV AUTORŮ, 1900. *Ottův slovník naučný*, 15. díl, Praha.
10. KOLEKTIV AUTORŮ, 1933. *Ottův slovník naučný*, Nová doba, 2. díl, Praha.
11. KOLEKTIV AUTORŮ, 2000. *Universum – všeobecná encyklopedie*, 2. díl, Praha.
12. KOLEKTIV AUTORŮ, 2000. *Universum – všeobecná encyklopedie*, 5. díl, Praha.
13. KOLEKTIV AUTORŮ, 1999. *Všeobecná encyklopedie Diderot*. 4. Díl, Praha.
14. ŠTAIF, J., 2007. *Moderní podnikatelské elity*, Praha.
15. TOMEŠ, J., 1999. *Český biografický slovník XX. století*, 2. díl, Praha.